MYSORE LEGISLATIVE ASSEMBLY

THIRTY-THIRD DAY.

Thursday, 20th September 1956.

The House met in the Legislative Assembly Hall, Atara Kacheri, Bangalore, at Twelve of the Clock.

MR. SPEAKER (SRI H. S. RUDRAPPA, B.SC., LL.B.) in the Chair.

MR. SPEAKER.—Now new members will please take Oath of Allegiance.

(*The name of Sri H. M. Channabasappa was called.*)

SRI J. MOHAMED IMAM (Jagalur).—Before Sri H. M. Channabasappa takes the Oath, I want some clarification. Can an Hon'ble Minister who has been elected be appointed as a Minister unless he takes the Oath of allegiance to the Constitution? Can he hold an office under the Government, much less can he become the Minister?

MR. SPEAKER.—Now he is taking the Oath. The point referred to by you does not arise.

SRI J. MOHAMED IMAM.—A technical objection.

MR. SPEAKER.—That is not a point. You can raise it afterwards.

Members Sworn.

1. Sri H. M. Channabasappa (Periyapatna).
2. Sri T. C. Shanthappa (Tarikere).
3. Sri H. Sannabasavana Gowda (Bellary).

Appointment of Leader of the House.

SECRETARY.—The following communication has been received from the Government.—

"Sir,

I am directed to state that Government have decided that Sri Kadidal Manjappa, B.A., LL.B., Chief Minister, will be the Leader of the Mysore Legislative Assembly."

CONDOLENCE RESOLUTION

Re. Demise of Sri K. T. Bhashyam, Chairman, Legislative Council

*ಶ್ರೀ ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪ (ಸಭಾ ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು).—ಮಾನ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೇ, ತಮ್ಮ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಈ ಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯ ಮುಂದೆ ಒಂದು ದುಃಖಕರವಾದ ಸೂಚನೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಇಡಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಲು ನಾನೀಗ ನಿಂತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ನಿರ್ಣಯವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ :

"This House do stand adjourned as a mark of respect to the memory of Shri K. T. Bhashyam, Chairman, Legislative Council, who passed away on the 24th May 1956. This House requests the Speaker to convey to the members of the bereaved family its sincere condolences."

ಸ್ವಾಮಿ, ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಈ ಮಾನ್ಯ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದವರು ಮತ್ತು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರ ನಿಧನದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಬಹಳ ದುಃಖವುಂಟಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಪಾತ್ರ ಬಹಳ ಅಪೂರ್ವವಾದದ್ದು. ಅವರು ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದುದು ಅವರ ಒಂದು ಪುಣ್ಯವೆಂತಲೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನಂಗಾತಿಗಳಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿ, ಅವರ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದುದು ಅವರ

*Asterisk indicates that the speech has not been revised by the Member concerned.

(ಶ್ರೀ ಕಡಿದಾಳ್ ಮಂಜಪ್ಪ.)

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತ್ಯಂತ ಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರದು ಅಂಥ ಒಂದು ಪುಣ್ಯದ ಜೀವನ. ಯಾವೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಹಿಂದೆ ಸ್ವದೇಶ-ಸ್ವದೇಶೀ ವಿಚಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡುವುದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಅಪರಾಧವಾಗಿತ್ತೋ ಅಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾರಲು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಬಹಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದರು ಅವರಲ್ಲಿ ನಾಯಕರಿಗಿರುವಂಥ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಿದ್ದವು. ಅವರು ಜನರನ್ನು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಡೆದೆಬ್ಬಿಸುವ, ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಚಮತ್ಕಾರವುಳ್ಳಂಥ ವಾಗ್ಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ದೇಶಸೇವೆಯು ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರು ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ನ್ಯಾಯವಾದಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವರು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಬಹಳವಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಶಾಸನ ಸಭೆಗಳ ಸದಸ್ಯರಾಗಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನತತವಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ತರುವಾಯ ನ್ಯಾಯಾಂಗ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು ದೇಶದ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರಿಗೆ ಚಿರಋಣಿಗಳಾಗಿರಬೇಕು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಮಂತ್ರಿತ್ವದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾದಂಥ ಅನೇಕ ಕಾನೂನುಗಳು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದವು. ಅವರು ಬಹಳ ಕಾಲ ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗದ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಅವರ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಬಹಳ ತೃಪ್ತಿಕರವಾಗಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

1940ನೆ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಿನ್ನೂ ಹುಡುಗ. ಆಗ ತಾನೇ ವಕೀಲಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದೆ. ಆಗತಾನೇ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನವನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೆ. ಶ್ರೀಯುತ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಚುನಾಯಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ ದೊರೆತ ಸ್ವಾಗತ ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೈಸ್‌ರಾಯ್ ಅಥವಾ ಮಹಾರಾಜರಿಗೂ ಆಗ ದೊರೆತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರದು ಧೀರವಾಣಿ. ಅವರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಈಗಲೂ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಂತೆ ನನಗೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಜನರನ್ನು ಬಹಳ ಮುಗುಳ್ನಗೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ನೋವಾಗದಂತೆ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಬಾಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು, ಕಾರ್ಯತಃ ಮತ್ತೊಂದು, ಈ ರೀತಿಯ ಸ್ವಭಾವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿಟ್ಟು ಬಂದರೆ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ರೇಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ತಕ್ಷಣವೇ ಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪುನಃ ಬಹಳ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಮಧುರ ಸ್ವಭಾವ ಅವರದು. ಅವರು ನಾನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುವುದು ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಯಾವ ಪಾರ್ಟಿಗೆ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಬಹುದು; ಮಾತನಾಡಬಹುದು; ಇತರ ಕಾರುಬಾರುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದೆಂದರೆ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕಾರ ಮಾಡುವುದು, ತ್ಯಾಗ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಯಾವ ಪ್ರತಿಫಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸೇರಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದುಡಿದರು. ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಒಬ್ಬರು. ಅಂಥವರ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಅವರ ಜ್ಞಾನ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಹೋಗಿರುವುದು ನಮ್ಮ ದುರ್ದೈವ. ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಶಾಂತಿಯನ್ನೀಯಲಿ, ಮತ್ತು ಅವರ ನಿಧನದಿಂದ ಉಂಟಾದ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅವರ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗದವರಿಗೆ ಭಗವಂತನು ನೀಡಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ಈ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಸಭೆಯ ಮುಂದಿಡುತ್ತೇನೆ.

Mr. SPEAKER.—Motion moved:

"That this House do stand adjourned as a mark of respect to the memory of Shri K. T. Bhashyam, Chairman, Legislative Council, who passed away on the 24th May 1956. This House requests the Speaker to convey to the Members of the bereaved family its sincere condolences."

*Sri J. MOHAMED IMAM (Jagalur).—Sir, it is with great sorrow that I support the condolence resolution moved by the Leader of the House and I associate myself with the sentiments expressed by my Hon'ble friend regarding the services rendered by the late Sri K. T. Bhashyam, who, alas, is no more with us. Sir, I had the privilege of working with him and being his colleague in various legislatures since 1930 when I first entered the Representative Assembly. Since then, though we were in the opposite camps, I had various occasions to be associated with him and to study his character and appreciate the various services he rendered to the State. Sir, I need not take much time. All of us here recall his great personality, his oratorical powers, his fund of wit and wisdom and, what is more, his sportsmanship. He had a charming personality and whoever went to him always returned with a smiling face. His courtesy and manners are always worthy of emulation by others. Sir, he was a great patriot who made many sacrifices to serve the interests of the State and the people. The entire labour population of the State has reason to be grateful to him. He was a Minister of the

State and during this period, I must acknowledge the valuable part he played in spreading power and light throughout the State and we, on this side of the House, had every reason to appreciate the great services he rendered to the State. A major portion of his life was devoted in the cause of the country. Sir, his loss is irreparable. A great Mysorean has passed away and I know it will be very difficult to replace him. I am one of those who had personal relationship with him and though we belonged to the opposite camps, we were very good friends, and we were on very familiar terms. Whenever he met me alone, he always cut jokes with me and I was always doing the same with him.

It is therefore my sad duty to associate myself with the sentiments expressed by the Hon'ble Leader of the House and I pray : May his soul rest in peace !

I request the Hon'ble Leader of the House to convey our great sorrow at the loss we have sustained, to the members of the bereaved family.

With these words, I support the resolution.

*Sri K. HANUMANTHAIYA (Ramanagaram).—Sir, during the course of the life of this Assembly, we had to witness the sad demise of two of our greatest leaders. One was Sri H. Siddaiya who was the Speaker of this Assembly. The other was Sri K. T. Bhashyam who was the Chairman of the Legislative Council, who, in passing away, has plunged all of us and the country in deep sorrow.

To think of Sri K. T. Bhashyam is to think of a very important chapter in the history of Mysore. Sir, I happened to be his colleague in various fields of political activity and I must say that I was one of those youngmen who derived a great deal of inspiration from his speeches and from his patriotic activities. Even when some of us were students, he was the leader of the country. It was true in those days, more than a quarter of a century ago, the Congress movement was not as strong as it is today. In those early days he was one of the great pioneers who did his very best to make the freedom movement take root in this State. It was an uphill task to start the Congress movement in a native State, it was a very uphill task to fight bureaucracy and imperialism at the same time. That was this double handicap under which the State of Mysore was suffering. Sri K. T. Bhashyam rose to the occasion and asserted the rights of the people and laid solid foundation for subsequent superstructure.

To begin with, Sir, he became an active member of the Congress. He was the President of the then Congress Committee. The first governmental body into which he got elected in order to serve the people was the Bangalore City Municipality. There, he organised the Congress party: He carried on the Congress ideology and made, if I may say so, the Bangalore City Municipality Congress-minded. Subsequently, he was elected to the old Representative Assembly and soon after he was elected the leader of the Congress party. He was the Leader of the Opposition and carried on his leadership with force and pursuasiveness. May be, his voice was not heard physically by the minds and ears of the rulers that were. But, he touched their conscience and everyone knew that what Sri Bhashyam put forward was right and what Sri Bhashyam was doing was correct. He led, as it were, everyone in the State, whether in Government or in Opposition, on the right line to freedom and democracy. In the old days the Representative Assembly used to elect some members to the Legislative Council. He was one of those few leaders who were elected from that Assembly to the Legislative Council. His performance was very brilliant, to say the least. He may be counted as the very best Parliamentarian that Mysore has so far produced. When the Congress movement, under the inspiring leadership of Sri T. Siddalingiah, took to direct method of fighting the Government, Sri Bhashyam followed his leadership and sacrificed everything in order to strengthen that movement. Today, people who have rendered 25 years and 30 years service to the country are, in the natural course, being

(SRI K. HANUMANTHAIYA.)

forgotten. But the tremendous amount of sacrifice they did will remain evergreen in the memory of the people and in history.

Sir, after the Mysore Congress—as it was then called was organised, he became, I think, the third President. It was then that he toured the country and whipped up the enthusiasm of the people towards the Congress to such an extent that in the elections that followed he brought into the Legislature a great number of Congressmen. His Presidentship was during one of the most historic periods of the Congress. He was a great speaker; he was a great friend. He was a generous man to the extent that sometimes his very generosity was misunderstood as his fault. When we had to launch direct action in Mysore State, whether it was K.G.F. Satyagraha or Forest Satyagraha of 1937 or the Palace Satyagraha of 1947, he was always in the forefront. He would always inspire the people and his co-workers. His brilliant service is, to a great extent, responsible for all the offices we today occupy. In 1947, when we secured the modified form of Responsible Government, he became one of our Ministers. He did his work with great enthusiasm. I have seen him; I have seen his work and I have seen the files in which he has written his notes and orders. I found always in him a man who discouraged red-tapism in favour of expeditious work. His one motive was to see that things were done and done quickly so that the people concerned might derive the maximum benefit at the earlient opportunity. His work as Minister has been testifieds by my friend the Leader of the Opposition and no more recognition and appreciation could be accorded than that.

Sir, during the last general elections he was in two minds—whether to stand for the Assembly or for some other body. He was so good as to consult me. I was then the President of the Mysore Congress. Somehow, I thought and I tendered to him the advice that as an elder statesman he should choose to go to the Legislative Council. Any other individual would have gone on attributing motives for that. Any other smaller man would have misunderstood the suggestion that I made. All honour to him, he accepted the advice in the spirit in which it was tendered to him and as a sportsman he said he would withdraw his candidature from the constituency for which he was thought of. Sure and certain there was no other personality of that stature for Chairmanship of the Legislative Council and everyone of us, with one voice, elected him as the Chairman of the first Legislative Council. These two personalities—Sri H. Siddaiya and Sri K.T. Bhashyam—not only by virtue of the great services that they rendered to the country for a quarter of a century but also from the point of view of seniority, experience and wisdom, became the first Speaker and the first Chairman of these two august Bodies. Their memory would live evergreen in the annals of the history of the Assembly and the Council. I may make a humble suggestion that their portraits may be, one of these days, unveiled—one here and the other in the Council Hall. This is the fitting tribute, the minimum tribute that we would be paying to these great personalities.

12-30 P.M.

"Sir, from what is called the common-sense point of view we have to mourn the loss of our leaders, the loss of our relatives, the loss of our friends. But from another point of view if we closely examine the life of each one of them, the question arises whether during the course of their life they have done well in the work entrusted to them. Sri Bhashyam is one who has completed the mission entrusted to him by the Divine Being. He was one of those who came for a purpose and fulfilled that purpose. He has gone out of this world to a surer place of existence, and as we believe, with satisfaction to himself for having done the work, and satisfaction to the people for having served them for such a long time and with such noble spirit. I pray that his soul may rest in peace and let us all convey through you, Sir,

our heartfelt condolences to the bereaved family and friends.

Sri S. SRINIVASA IYENGAR (T.-Narasipur).—Mr. Speaker, I hasten to associate myself with the feelings expressed by the Leader of the House while moving the condolence resolution. Sri Bhashyam was a man of sound head and strong heart. He possessed, as has already been observed, a charming personality, a unique power of speech, a sense of humour and judicial outlook.

Sir, during his Chairmanship of the Legislative Council he has very ably discharged all the three duties of a Chairman or a Speaker, the duties being, (1) to demand and maintain privileges, (2) to have a judicial outlook and interpretative character and (3) to maintain order. I crave the indulgence of this House to place before this House a few instances which enable us to remember the late Sri Bhashyam as Chairman for ever. In respect of the first duty, he is to be remembered for the privilege motion arising out of the question of R.M.D.C. and the second privilege motion was this; The Chairman observed one day that many questions had not been answered by the Government, rather answers were not furnished by the Government in the Upper House including supplementaries. The Chairman made a statement. Then came the retort from the Government side to the effect that the Chairman should not have made the statement without consulting the Leader of the House or even the Leader of the Opposition. The Chairman then quickly stated that he would give a ruling and the ruling was that the Chair does not wish to share with anybody the right and responsibility of making statements. This is a very important ruling, thereby asserting the right of the Chair to speak on behalf of the House, as its Spokesman.

The second duty was to have judicial outlook and interpretative character. While the Police Amendment Bill was under way in the House, the whole House suggested an amendment. Even the Chairman thought that the amendment was just. The Government would not accept that amendment. I remember he remarked that the responsible Government is not responsive. How judicial minded the Chairman was can certainly be judged by that incident.

Lastly, in respect of the duty of maintenance of order, his action in adjourning the whole House is to be remembered for ever. The movement the Opposition drew the attention of the Chairman about the complete absence of Ministers from treasury Benches in the Upper House, the Chair at once adjourned the House. He is to be remembered along with eminent Speakers of the House of Commons like Sir Arthur Onslow, Shaw Leafrey and Speaker Brand. Sir Arthur Onslow gave up a Government job just to ensure impartial treatment. Prior to Sir Arthur Onslow, the Speaker's job was a Government job. He gave it up. We have the other instance of Shaw Leafrey. The House of Commons wanted a non-party man. Mr. Manners Sutton was an active politician. He was a very good Speaker and yet the House of Commons rejected him in favour of Mr. Shaw Leafrey because the House wanted to ensure the non-party character of the chair.

I believe we can associate the name of Sri K. T. Bhashyam with those Speakers. May his soul rest in peace.

ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಕೆ. ವೀರಣ್ಣಗೌಡ (ಮದ್ದೂರು).—ಸ್ವಾಮಿ, ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಬಜೆಟ್ ಅಧಿವೇಶನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಾಗ ನಾವು ಇಂದು ಈ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ದುಃಖಕರವಾದ ನಿರ್ಣಯದ ಮೇಲೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕಾದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಬರುತ್ತದೆಂದು ಯಾರೂ ಅಂದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲ ದೈವೇಚ್ಛೆ. ನನ್ನ ಪರಮ ಸ್ನೇಹಿತರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ದಿವಂಗತರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಾದವು. ಅವರು ದಿವಂಗತರಾದ ತರುವಾಯ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಭೆಯಾದುದರಿಂದ ನಾವೀಗ ಅವರ ನಿಧನದ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಶ್ರೀಯುತ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರಿಗೆ ನಾನೊಬ್ಬ ಆಪ್ತ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಕಾಲ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವಂಥ ಒಂದು ಸದವಕಾಶ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವರು ಬಹಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಯೇ ಈ ಮೈಸೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಯಾವ ಸದಾಶಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು, ಆ ಪೈಕಿ ಯಾವ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವ ತಕ್ಕ ಬಗ್ಗೆ ಇಂದು ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳು ನನ್ನ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿವೆ. ಆ ಪೈಕಿ ಒಂದು ವಿಷಯ ಅಂದರೆ 1927 ರಲ್ಲಿ ನಾನು 'ಒಕ್ಕಲಿಗ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕನಾಗಿದ್ದೆ. ಆಗ ಒಂದು ದಿವಸ

(ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಕೆ. ವೀರಣ್ಣಗೌಡ.)

ಶ್ರೀಯುತರು ನನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು "ವೀರಣ್ಣಗೌಡ" ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಬರರೇ ಬೇಕು, ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ದೇಶದ ಆಡಳಿತವನ್ನು ನಡೆಸಲು ನಮ್ಮ ಜನರು ಶಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ದಿವಸ ನ್ಯಾಯವಿಧಾಯಕಸಭೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಗಳಿಗೆ ಸದಸ್ಯರಾಗಿರುವವರ ಪೈಕಿ ಅನೇಕರು ಅಲ್ಲಿ ಏನು ಮಾತನಾಡಬೇಕು, ಯಾವುದನ್ನು ಮಾತನಾಡಬಾರದು ಎಂಬ ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾವು ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ನಮ್ಮ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಬರತಕ್ಕ ನಮ್ಮ ಜನರು ಶಾಸನಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಚರ್ಚೆಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಕೊಡಲು ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಚರ್ಚಾಕೂಟವನ್ನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದರಂತೆ "ಮೈಸೂರು ಪಾರ್ಲಿಮೆಂಟ್" ಎಂಬ ಒಂದು ಚರ್ಚಾಕೂಟವನ್ನು ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ನಾನು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಇಂಥ ಹಿರಿಯಾಸೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದವರು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಕೂಲಿಗಾರರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಮುಂದಾಲೋಚನೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ನಾವು ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಎದುರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ಎದುರು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅವರ ಸಹಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಅವರಿಂದ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ದೇಶಹಿತಸಾಧನೆಯಾಗಬಹುದು ಎಂದು ಅಂದೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಬಿನ್ನಿಮಿಲ್ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಾನು ಆ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವಂಥ ಒಂದು ಸನ್ನಿವೇಶ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಮಧ್ಯೆ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಬಹಳ ಚಾಕಚಕ್ಯತೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಂಡವಾಳಗಾರರ ಪರವಾಗಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೇನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನ ಉಂಟಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರಿಬಂದರೂ ಅವರು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿತವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವಾಂಶವೇನೆಂದರೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆಗಲಿ, ಎಷ್ಟೇ ಪಾದ ವಿವಾದಗಳಾಗಿರಲಿ ಅದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳವರಿಗೆ ಜಗಳವಿದ್ದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಮಾತ್ರ ಸರಿ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಸಮರಸವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಧ್ಯೇಯದಿಂದ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಮಹಾ ಮೇಧಾವಿಗಳು. ಅವರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷ ಆಗತಾನೇ ಎಂದರೆ 1936ನ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅವರೇ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಅದರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಸರ್ಕಾರ ನಡೆಸುವುದೆಂದರೆ ಸಾಧ್ಯವೇ, ಅದು ಕಾರ್ಯಗತವಾಗತಕ್ಕ ಮಾತೇ ಎನ್ನುವ ಭಾವನೆ ಇತ್ತು. ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೌನ್ಸಿಲರ್, ದಿವಾನ್, ಆಗುತ್ತಿದ್ದವರು ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಆಗಲೂ ಸಹ "ನಿಮಗೆ ಗಾದಿ ಹೋಗಿ ಕಾಲ ಬದಲಾಯಿಸುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜನರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯವಾಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. ಆ ರೀತಿ ನಡಯುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ತಕ್ಷಣ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಾರಿ ಈ ರೀತಿ ಚರ್ಚೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಆಗ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಆಗಿದ್ದ ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಮ್ಯಾರ್ಥ್ ಅವರು ಅದೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದರು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಏಕೆ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು 'ಏಕೆಂದರೆ' it is a matter of common-sense ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮ್ಯಾರ್ಥ್ ಅವರು ನುಡಿದರು. ಕೂಡಲೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು Sir, common-sense is very uncommon nowadays and it is being amply demonstrated on the dias, ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಗದ್ದುಗೆ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರಿಗೆ ಬಹಳ ಅನಮಾಧಾನವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಅವರ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಹೊರಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಅವರು ತಕ್ಷಣವೇ ಮಾರುತ್ತರಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಅಂಥ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಪ್ರತಿಘಟನಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನೇಕಸಲ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದಾಗ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಮಾನ್ಯತೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. 1937 ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿ ಅರ್ಧ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಿತು. ಅದರ ಮಾರನೆ ದಿನವೇ ಪ್ರಜಾಪಕ್ಷ ಮತ್ತು ಇತರ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಸಭೆ ಸೇರಿ "ಎಲ್ಲರೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಬೇಕು; ಸರ್ಕಾರದ ಇಂಥ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕು; ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಬೇಕು; ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಧ್ಯೇಯವುಳ್ಳ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡುಹೋಗುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲ!" ಎಂದು ತೀರ್ಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡವು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಬಹಳ ಹುರುಪಿನಿಂದ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ದಸ್ತಗಿರಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂಅವರಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಚತುರತೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅನೇಕ ಸಲ ಮನಗಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ತತ್ವಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ ಬಂದು ಬಹಳ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದಲಾಗಾಯ್ತು ಪರಸ್ಪರ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನವರು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆನ್ನುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಎಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗವನ್ನೂ

ಸುಲಲಿತವಾಗಿ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಕೆಲವರು ನಾಯಕರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಭಾಷ್ಯಂಅವರು ಕೆಲವಾರು ನಿಮಿಷಗಳು ಮಾತನಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಸದಸ್ಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಅವರೆಲ್ಲ ಒಗ್ಗಟ್ಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಫಲತಾಂಶವನ್ನು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂರವರು ಅನೇಕ ಸಲ ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬಂದು ಜಗಳವಾಗಿ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಯುವಾಗ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂಅವರು ಎದ್ದುನಿಂತ ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂಅವರು ಮಾತಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಚರ್ಚೆಯೂ ತಣ್ಣಗಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬಹಿರಂಗ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ. ಅವರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕೇಳಿದವರು ತಲೆದೂಗಿ ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲೇ ತಲ್ಲೀನರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದರೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂಅವರ ಖಾನಗಿ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬಹಳ ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸಿದರು. ಅವರು ದೊಡ್ಡ ರಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅದ್ದೂರಿಯಿಂದ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದರು. ಜ್ಯೆಪಿಸ್ಟ್, ಕ್ಲಾರ್ಕ್, ಅಡಿಗೆಯವರು, ಸ್ಯೆಕರ್ ಆರ್ಡರ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅವರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನೂ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತೆಗೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಕೋರ್ಟು ಕೆಲಸ, ರಾಯರ್ ಕೆಲಸ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ನಹೆ ನಾನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಇವರ ಬಳಿ ಬಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭುಂಜಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ; ತಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಬಂದೆ ಎಂದರು. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂರವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಡಿಗೆಯವನನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಟಲಿನಿಂದ ಊಟ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ಅವರು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಹತ್ತು ರೂಪಾಯಿನ ಒಂದು ನೋಟನ್ನು ಒಂದು ಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಬಂದಿದ್ದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ಬಹಳ ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದರು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲೆಯೂ 'ದೇಹಿ' ಎಂದು ಬಂದವರಿಗೆ 'ನಾಸ್ತಿ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಾಪಸು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಬಹಳ ಉದಾರಿಗಳು. ಬಹಳ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಲಿಗಾರರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್‌ರವರಿಗೆ ಈ ಜಾತಿಯವರು, ಆ ಜಾತಿಯವರು, ಕೂಲಿಯವರು, ರೈತರು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವವಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯ ಕಷ್ಟ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡುವುದೇ ಅವರ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾವೆಲ್ಲ 2500 ನೆ ಬುದ್ಧಜಯಂತಿಯನ್ನು ಸೆರವೇರಿಸಿದೆವು. ಬುದ್ಧನು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನಜನ್ಮ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸತ್ವನಾಗಿದ್ದಾಗ ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯ ಜೀವನದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು. ಅವರು ಸ್ವರ್ಗದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಯಾರೋ ರೋದನ ಮಾಡುವ ಶಬ್ದಕಿವಿಗೆ ಬಿತ್ತು. ಆ ಶಬ್ದವೇನೆಂದು ಕೇಳಲು ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ರೋದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೇ ಅವನು 'ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ರೋದನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೇರೆ, ಅವರ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಸುಖಸಂತೋಷವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದವರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವ ಸ್ವಭಾವದವರು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯಂಗಾರ್ ಅವರನ್ನು ಬಂದವಾಳಗಾರರು ತಮ್ಮ ಬುಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕಸಾರಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಕೆಲವರಿಗಾದರೂ ಗೊತ್ತಿರುವ ವಿಷಯ. ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬಡತನದಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿರಲಲ್ಲ. ಅದೇರೀತಿ ಸರ್ಕಾರದವರೂ ಸಹ ಕೆಲವುವೇಳೆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂರವರು ಸ್ವಲ್ಪ ಮನಸೋತಿದ್ದರೆ ಹೇಳದೆ ಕೇಳದೆ ಅವರಿಗೆ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರ ಪದವಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರು ಈ ಪದವಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಯೋ ಏನೋ ಎಂಬ ಅನುಮಾನಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವು ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಭಾಷ್ಯಂರವರು "ಇಲ್ಲ, ನಾನು ಜನಗಳ ಪರವಾಗಿರುತ್ತೇನೆ. ಕಷ್ಟವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸಂನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಜನಗಳ ಸರ್ಕಾರವೇರ್ಪಾಡು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಎಂಥ ತ್ಯಾಗ ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ, ಎಂಥ ಕಷ್ಟ ಬೇಕಾದರೂ ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆ" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಎಲ್ಲದ್ದರೂಸಹ ರಾತ್ರಿವೇಳೆಗೆ ವಾಪಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌರಿಬಿದನೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ನಡೆದಾಗ ರಾತ್ರಿ 11—12 ಘಂಟೆಯಾದರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ರಾತ್ರಿ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಿ ಪುನಃ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಘಂಟೆಗೆ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗಿದ್ದವರು ಜೈಲಿನಿಂದ ಕರೆಬಂದಾಗ ದೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಏನುತ್ಯಾಗಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಮತ್ತು ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅವರು ಅನುಭವಿಸಿರತಕ್ಕ ಕಷ್ಟ, ಮಾಡಿರತಕ್ಕ ತ್ಯಾಗ, ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರತಕ್ಕ ಸೇವೆ ಮಹತ್ತರವಾದುವುಗಳು. ಅಂಥವರನ್ನು ಈ ದಿನ ನಾವು ನಮ್ಮ ಮಧ್ಯೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದು ನಮ್ಮ ದುರಾದೃಷ್ಟವೆಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಭಗವಂತನು ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ, ಅವರ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ. ಅವರ ಕುಟುಂಬವರ್ಗದವರಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದವರಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಗುವಂಥ ಮನಸ್ಸನ್ನುಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

Sri MULKA GOVINDA REDDY (Chitaldrug).—Mr. Speaker, Sir, I associate myself with the feelings and sentiments expressed by the Leader of the House and the Leader of the Opposition, about the loss that we have suffered in the death of Sri K. T. Bhashyam. Late Sri K. T. Bhashyam

(SRI MULKA GOVINDA REDDY,)

was a stalwart among patriots. He was not merely a labour leader but he was the leader of the people. For nearly a quarter of a century he suffered in the cause of freedom. He underwent trials and tribulations of which we should all be proud.

Sir, when he was a Minister, after 1947, he did yeoman service to the country. He was always a plain and outspoken man. He was a democrat to the core. He never had any pretensions. Whenever the Opposition made any criticism, he would take them sportingly and reply to such criticisms as a sportsman would. During his term of office as Chairman of the Legislative Council, he created a good number of healthy precedents. He always exercised judicious mind in giving rulings or making statements. Formerly, in the Legislative Council of India when late Sri Vittal Bhai Patel was the President of the Council, he was known for his independent rulings and judgment. After him, in Mysore, we had the good fortune of having a person of that type in Sri Bhashyam. Sir, the country has suffered an irrepairable loss in the death of Sri K. T. Bhashyam. I wholeheartedly welcome the suggestion made by Sri K. Hanumanthaiya that in memory of the services rendered by those two great men, their portraits might be unveiled—portrait of Sri K. T. Bhashyam in the Council Hall and that of Sri H. Siddaiya in the Assembly Hall. It would be a fitting tribute that the people of Mysore and especially the Legislature should pay to the memory of the departed souls. Thank you.

ಶ್ರೀ ಆರ್. ಅನಂತರಾಮ್ (ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ).—ಸಭಾಪತಿಗಳೆ, ಇದುವರೆಗೆ ಮಾತನಾಡಿದಂಥ ಮಾನ್ಯ ಸದಸ್ಯರು ಶ್ರೀ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತಿಗಳನ್ನಾಡದೇ ಹೋದರೆ ಕರ್ತವ್ಯಲೋಪ ಮಾಡಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರಂತೆ ನಾನೂ ಸಹ ಬಹಳ ಕಾಲದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದೇನೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ನಾವು ಜೀವನ ನಡೆಸಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಿಂದ ಚುನಾಯಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಮೊದಲು ಅವರನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದ್ದು ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ. ಅವರು 1937 ರಿಂದ 1940ನೆಯ ಇಸವಿಯವರೆಗೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸೇವೆ ಗೈದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ಕಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಛಾಯನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು; ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಅನೇಕ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಉಜ್ವಲವಾದ ಭಾಷಣಮಾಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೃಂದವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ, ಶ್ರೀ ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡರು ಹೇಳಿದಹಾಗೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸುಮಾರು 25 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ನೆರವಾಗಿ ನಿಂತು ಅವರಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಸಂಘಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿ ಬಂಡವಾಳಗಾರರಿಗೂ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೂ ಇರುವ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕೆ. ಜಿ. ಎಫ್. ಕಾರ್ಮಿಕರು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸೂಚಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು, ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲಿ, ಅಥವಾ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲೇ ಇರಲಿ, ಅವರನ್ನು ಕಾಣಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವರು ನಗುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು; ಯಾರು ಏನೇ ಕೇಳಲಿ ಅಗಲಿ, ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಬಂದವರನ್ನು ಗೌರವಿಸಿ ಕಾಫಿ ಕೊಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ನಡೆನುಡಿ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀ ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡರು ಹೇಳಿದಹಾಗೆ, ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಜಡ್ಜಿಗಳಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು, ದೊಡ್ಡ ನೌಕರಿ ಮಾಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ದಕ್ಷತೆ, ಯೋಗ್ಯತೆ ಅವರಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸುಕೊಡದೆ ಪ್ರಜಾ ಸೇವೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಆ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಭೂಷಣಪ್ರಾಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಗಣ್ಯರಾದ ವಕೀಲರಾಗಿ ವಕೀಲರ ಇಡೀ ಗುಂಪಿಗೇ ಮಾನ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೇಸನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಾದಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಲು ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಲಾಯರುಗಳು ತವಕಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರದವರು ವಕೀಲವೃತ್ತಿ ನಡೆಸದಂತೆ ನನ್ನಂದನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಂದಮೇಲೆ ಸಹ ವಕೀಲ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಲು ಅವರು ನನ್ನ ದನ್ನು ಕೊಡಿರೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಅವರು ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಬಹಳ ವರ್ಷ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿ ದೊಡ್ಡ ಚಳವಳಿ ನಡೆಸಿದಾಗ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರು. ಎಷ್ಟೋಸಲ ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೂ ಸಹ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ದೇಶಸೇವೆ ಎಷ್ಟು ಹೇಳಿದರೂ ತೀರದು. ಅವರು ನಾಗರಿಕರಿಗೆ, ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ಜನತೆಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಅಪಾರಸೇವೆ ಒಂದು ಶತಮಾನವಾದರೂ ಕೂಡ ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಮುಲ್ಕಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿಯವರು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ

ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಕೆ. ಹನುಮಂತಯ್ಯನವರು ಹೇಳಿದಹಾಗೆ, ಶ್ರೀ ಎಚ್. ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರ ಫೋಟೋವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಅಸೆಂಬ್ಲಿ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿಡುವುದೂ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಫೋಟೋವನ್ನು ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿಡುವುದೂ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ, ಅದು ಸಾಧುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಇಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಸಭಾಪತಿಗಳಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

Sri M. PALANIYAPPAN (Ulsoor).—Sir, I rise to associate myself with the sentiments expressed by the Leader of the House as well as with the sentiments expressed by other members of this House.

Sir, my association with Sri Bhashyam was though very short, even as a student I had connections with him. Many a time when the students took part in the freedom movement of our country, we used to go to his house and consult him on very many points. He used to talk to us kindly and greet us with smile and give us correct advice and wisdom. As a statesman he was a proper guide to us and he led us in the correct path. After he became the Minister and then as the Chairman of the Council he has displayed his wisdom and talent which the country knows.

He was a born leader and everybody would admire his leadership and would yield to his arguments if only they had occasion to listen to him. I was his great admirer and many a time I was afraid to go to him when there were some differences of opinion in the local politics. I think most of my friends would agree if I say that anybody who went to him and listened to him for five minutes, would be convinced by him and there would be no argument left to oppose him. That was a great quality in him. He had that excellent eloquence which had won him many friends in this country.

When we just turn the pages of his life, during the Mysore freedom struggle we find he has fought for the country and sacrificed for the ocuntry and lived and did his best for the country. In a fitting manner, as Sri K. Hanumanthaiya and other friends have suggested, it is necessary that we should unveil the portraits of these two great men-Sri Siddaiya and Sri K. T. Bhashyam of our country. The Bangalore Corporation District Committee is constructing a Memorial in honour of Sri K. T. Bhashyam, in Bangalore. Through you, Sir, I request the Government to contribute their mite by just granting a site or a piece of land anywhere in Bangalore to erect this Memorial as a token of remembrance for this great soul.

I once again express my deep sorrow and through you, I request the Leader to convey our sympathies to the bereaved family of Sri Bhashyam.

ಶ್ರೀ ಬಿ. ಮಾಧವಾಚಾರ್ (ಭದ್ರಾವತಿ).—ಸ್ವಾಮಿ, ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಕಾರಣ ಕರ್ತರಾದಂಥ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರುಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಆದರೆ ಅವರ ಸೇವೆ ಕೇವಲ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಲ್ಲೇ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳದೆ ಇಡೀ ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಭಾರತ ಪ್ರದೇಶದ ಜನತೆಯ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನೂ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಟ ಹೂಡಲು ಕಾಲ ಒದಗಿದ್ದಾಗ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯ ಹೊರೆಯು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶ್ರೀ ವೀರಕೇನರಿ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು. ಆಗ ಇವರು 'ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಆಕ್ಷನ್' ಎಂಬ ಒಂದು ಸಭೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಂದು ಈ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವೆನ್ನುವುದು ಇನ್ನೂ ಹೊಸದಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತರು ಜನರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಅವರನ್ನು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಗಿಳಿಯಲು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ದುಡಿದಂಥವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಜನ ಜಾಗೃತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಕವಿದಿದ್ದ ಅಂಧಕಾರವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಕಳೆಯನ್ನು ತುಂಬತಕ್ಕಂಥದಿಟ್ಟ ನಾಯಕರುಗಳ ಅಗತ್ಯ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು.

ಹಾಗೆ ಅಂದು ನಾಯಕರಗಿದ್ದಂಥ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿದವರು ಶ್ರೀ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು. ಅವರು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆ ಬಹಳ ಅಮೋಘವಾದುದು. ಕಾರ್ಮಿಕರು ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಯ ಆಚಾರ್ಯರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಇವರು ಹೀಗೆ ದೇಶಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಮಿಕವರ್ಗಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನೀಗ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಆಗಿನ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು ಬಹಳ ಕಠಿಣ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದೊಂದು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸುಲಿಗೆಯ ಕಾಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಆಗ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗ

(ಶ್ರೀ ಬಿ. ಮಾಥವಾಚಾರ್).

ದೆಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ; ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರೇಮ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕಠಿಣ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಯುತ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನಾ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತುಂಬತಕ್ಕ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರು. ಕಾರ್ಮಿಕರ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಮಹತ್ವವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇವರು ಮೊದಲೇ ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. 1947 ಮತ್ತು ಅದರ ಹಿಂದೆ 1942ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಮಿಕರು ಭಾಗವಹಿಸುವಂತೆ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಅವರು ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೋಸಾರಿ ಅಡಳಿತ ವರ್ಗದೊಡನೆ ಹೋರಾಟಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಸಂಧಾನಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ, ಅಡಳಿತವರ್ಗದವರೊಡನೆ ಎಷ್ಟು ವಿತರಣೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅಷ್ಟೇ ವಿತರಣೆಯಿಂದ ಈ ಬಡಕಾರ್ಮಿಕರ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದಿವಸ ನಾವುಗಳು ಆ ಪಾರ್ಲಿಯಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಹಿತರಕ್ಷಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಏನೊಂದು ಶಾಸನ ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆಯೋ ಅದನ್ನು ಇವರೇ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಜನರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಉದ್ರೇಕವನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕೆಳೆಯಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ನೈಜವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲೇ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಇವರು ಕೈಗೊಂಡ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದವುಗಳು. ಆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಪ್ರೇಮ-ಪ್ರೀತಿ ಸದಾ ಇವರ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಹಾಗೆ ಇವರೊಂದು ಆದರ್ಶ ಜೀವನ ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಅಭಿಮಾನವಿತ್ತು; ಪ್ರೇಮವಿತ್ತು. ಇವರು ಬನ್ನಿ ಕಂಪೆನಿಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಹ ಇವರು ಭದ್ರಾವತಿ ಕಾರ್ಖಾನೆಯ ಕೆಲಸಗಾರರ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನೂ ಕೂಡ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಭದ್ರಾವತಿ ಕಾರ್ಮಿಕರ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಯುವುದಕ್ಕೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಸಾರಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ನೆರವನ್ನು ನೀಡಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ದಲಿತವರ್ಗದ ದುಡಿಮೆಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಅಪಾರ ಕರುಣೆಯಿತ್ತು; ದಯೆಯಿತ್ತು. ಅವರ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ತುಂಬ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾತ್ಮಗಾಂಧಿಯವರ ಅಹಿಂಸೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ತತ್ವ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೇನಿದ್ದವೋ ಅವುಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಇವರು ಅಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಈ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಗೆ ಅನೇಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ದೊರೆತವು. ಕಾರ್ಮಿಕರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಬೇಗ ತೀರ್ಮಾನ ಕೊಡಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಪಂಚಾಯಿತರು ಸೇರಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುವಂಥ ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಧಾನವನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದರು. ಎಂಥ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬಂದರೂ ಅವು ಶ್ರೀ ಕೆ. ಟಿ. ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ತೀರ್ಮಾನವಾಗುತ್ತವೆಂಬ ಭರವಸೆ ಆ ಜನರೆಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಇತ್ತು. ಇನ್ನಿಂಥ ಮುಖಂಡರನ್ನು ದೇಶ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ನಿಧನದಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಇಡೀ ಕಾರ್ಮಿಕ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ತುಂಬ ಹಿಡಿಸಲಾರದಷ್ಟು ದುಃಖ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಇಂಥ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ನಾಯಕರ ಬರವಿಗಾಗಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕಾಯಬೇಕಾದಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನು ಇವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ನದ್ಗತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ. ಇವರ ಭಾವಚಿತ್ರ ಸದಾ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರುವಂತೆ ಮಾಡೋಣ. ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧಿಯವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅಹಿಂಸೆ, ದಯೆ, ಕರುಣೆ ಮತ್ತು ಸಂಘಟನೆ ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಅವರ ಭಾವಚಿತ್ರ ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗಿದ್ದರೆ ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುತ್ತದೆಂದು ಇಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ನಾನು ನನ್ನ ಭಾಷಣವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀ ವೈ. ಎಂ. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ (ಕಡೂರು)— ಸ್ವಾಮಿ, ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂಅವರು ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನ ಒಂದೇ ಏಕೆ ಅವರು ಇಡೀ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶಕ್ಕೇ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಅಷ್ಟು ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ ಮತ್ತು ಚತುರರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ದಿವಂಗತರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೇ ಅಪಾರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. 1939ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ನಾನು ಆಗಿನಿಂದಲೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಮಾತನಾಡಿಸದೆ ಎಂದೂ ಹಾಗೇಯೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನದೊಂದು ಪದ್ಧತಿ ಇದು. ಅವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥ ನಯ, ಮಧುರ ಇತ್ತು. ಅವರು ಗುಣಶಾಲಿಗಳಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. 1948ರಲ್ಲಿ ನಾನೂ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೂ ಜೈಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಜೈಲು ಒಳಗಡೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರ ಮತ್ತು ದಿವಂಗತ ಶ್ರೀಯುತ ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರ ಭೇಟಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ 9-30 ಘಂಟೆಗೆ ಜೈಲಿನ ಬಾಗಿಲನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಜೈಲಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ನಂಬರು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿವಸ ಸುಮಾರು ಹತ್ತುಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟಕ್ಕೆ ತಂದರಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಆಗ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಮಣ್ಣಿನ ಪಾತ್ರೆ. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ಶ್ರೀ ದಿವಂಗತ ಭಾಷ್ಯಂಅವರೂ ಶ್ರೀ ದಿವಂಗತ ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರೂ "ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರಿಗೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಸುವರ್ಣ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆ ವಿಚಾರ ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಯಾವಾಗ್ಲೂ ಅವರದು ನಗು ಮುಖ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದಿದ್ದ ಸರ್ಕಾರದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಬಲವಾಗಿತ್ತು. ಅಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಂಪುರದಲ್ಲಿ ಎಂ. ಪಿ. ಸಿ. ಸಿ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನ ಜರುಗಿತು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಗೆ ಶ್ರೀಯುತ ಭಾಷ್ಯಂಅವರೇ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸರ್ ವಿಜರ್ಾರವರು ತಮ್ಮ ಉತ್ತರ ದೇಶದ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರತಕ್ಕವರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಂಥ ವಿಜೃಂಭಣೆ ಮತ್ತು ವೈಭವಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕಡೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಮಾರನೆ ದಿವಸ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ದಯಮಾಡಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿನ ವೈಭವವನ್ನೂ ದೀಪಾಲಂಕಾರವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಮಿರ್ಜಾ ಸಾಹೇಬರು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ತಕ್ಷಣ ಒಂದು ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಷರೀಫ್

ಅವರು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ನಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ನುಮಾರು 20-25 ಸಹಸ್ರ ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮೆರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದವರು ಕಳುಹಿ ಸಿದ್ದ ಹುಕುಮನ್ನು ಒಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರು ಜಾರಿ ಮಾಡಲು ತಂದರು. ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ರಥವನ್ನು ಹತ್ತಲು ಬಂದಾಗ ಅದನ್ನು ಅವರು ಜಾರಿಮಾಡಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾಗಕೂಡದು, ಮೀಟಿಂಗ್ ನಡೆಯಕೂಡದು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ 20-25 ಸಾವಿರ ಜನರೂ ಉದ್ರಿಕ್ತರಾಗಿ ಸರ್ಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳ ಮೇರೆ ಬೀಳತಕ್ಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಚತುರತೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಿಂಡಾಲಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಅಜ್ಜಂಪುರ ಮತ್ತು ಅದರ ಮೂರು ಮೈಲಿ ಸುತ್ತಳತೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಸಭೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಕೂಡದೆಂದು ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜಾರಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಆಗ ಗೌರಿಪುರ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇಲಿ ಬಿದ್ದಿದೆ ಎಂದೂ ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗು ಜಾಡ್ಯವಿದೆ ಎಂದೂ ಪೋಲೀಸು ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರು ವರದಿ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ ಸಹ ಪೋಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು ನತ್ತ ಇಲಿಯನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಒಂದು ವರದಿಯನ್ನೂ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಆ ರಿಕಾರ್ಡು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಈ ರೀತಿ ಆಜ್ಞೆ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಅವರು ಎಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ನಾಯಕರನ್ನೂ—ಈಗಿರತಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ನಾಯಕರೂ ಇದ್ದರು—ಸೇರಿಸಿ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ ರಾತ್ರಿ 12 ಘಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಅಜ್ಜಂಪುರದಿಂದ ಮೂರನೆಯ ಮೈಲಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರ ಜಮೀನನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಸಭೆಯನ್ನು ನಡೆ ಸಲು ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂ ದೆಂದೂ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರದೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. 25 ಸಹಸ್ರಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಜನ ಸೇರಿದ್ದರು. ದಿವಂಗತ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂ ಗಾರ್ಯರ್ರೂ ಮತ್ತು ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರೂ ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾ ರದವರು ಹಾಕಿದ್ದ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಬಹಳ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಎದುರಿಸಿದರು. ಸಭೆ ನಡೆದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ವಿಜಯ ಮೈದಾನವೆಂದು ಹೆಸರು ಕರೆದು, ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಒಂದು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತೊಂದು ವಿಷಯ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಏನೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮತಃ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದಾಗ, ಈಗಲೂ ಜ್ಞಾಪಕ ಬರುವಂಥ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿ ದರು. ಏನೆಂದರೆ ಒಂದು ಕಡೂರ್ ತಾಲ್ಲೂಕು ನಿಡ ಘಟ್ಟ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಹೊಸ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಯವರ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿದರು. ಈಗಲೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತಿಮೆಗೆ ಪೂಜೆ ವಗೈರೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮ ತಾಲ್ಲೂಕು ಜನ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕದ ಜನ ಶ್ರೀ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ರವರನ್ನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಮರೆಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರಾಗಿದ್ದವರ ರಾಯರ್ ನನ್ನದು ಗಳನ್ನು ವಾಪಸು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರ ದವರು ಒಂದುನಲ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡಿದ ಸಂದರ್ಭ ದಲ್ಲಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರು ತಾನೇ ನನ್ನದು ಗಳನ್ನು ವಾಪಸು ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದರು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರೂ ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರೂ ಸೇರಿದ್ದು ಒಂದು ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮರವರನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಹೇಳಿ ನನ್ನನ್ನು ಕೋಲಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಾನು ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ್ ಅವರನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಂದರೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರೂ ಮತ್ತು ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರೂ ಒಳ್ಳೆಯ ದೇಶಸೇವಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂಥ ಸೇವೆ ಮಾಡಿರ ತಕ್ಕ ಉನ್ನತ ಧ್ಯೇಯವಿರತಕ್ಕ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾ ನಕ್ಕೆ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಎಂದರೆ 21 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ಮತದಾನ ಕೊಡತಕ್ಕ ಹಕ್ಕನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಜಾ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದವರ ಪೈಕಿ ಈ ಮಹನೀಯರಿಬ್ಬರೂ ದಿವಂಗತ ರಾದುದರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಅಪಾರವಾದ ನಷ್ಟವುಂಟಾ ಗಿದೆ. ಇಷ್ಟೆರಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಂತಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದಾಗಿ ವಿಶಾಲ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರವೇ ಮುಖ್ಯ ಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದು ದರಿಂದ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತರಾದ ಸಿದ್ದಯ್ಯನವರ ಮತ್ತು ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನ್ನುವುದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಪರಮಾತ್ಮನು ದಿವಂಗತ ಭಾಷ್ಯಂ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ರವರ ಕುಟುಂಬವರ್ಗದವರಿಗೆ ಅವರ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ, ದಿವಂಗತರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ನನ್ನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

Mr. SPEAKER.—I wish to associate myself with the feelings of sorrow expressed by the Leader of the House and other members who have spoken on the resolution. Shri Bhashyam has been so much and so long associated with the affairs of the State in one capacity or the other that it is unnecessary to detail the several activities with which he was associated. He was one of the earliest among the leaders in Mysore who fought for the rights of the people and for a democratic set up of administration. At a time when even indirect association meant imprisonment and an almost ostracism, he was one of the first to enter into the fray. When the party to which he belonged entered the Legislature, Shri Bhashyam was one of the earliest to be elected and he became an acknowledged leader of the party. He was arrested a number of times and as a result of this he underwent great hardship and suffering.

In 1940 he was elected as the President of the Mysore Congress and

(MR. SPEAKER.)

when the first Popular Ministry was established in Mysore in 1947, he was an automatic choice as Minister. But his association with politics was not the only phase of his varied activities. He was connected with the labour movement from its inception and was the President of the Mysore State Labour Association for a long time. His first love, *viz.*, law, continued to occupy his interest till the very last; and his book on Women in Hindu Law published in 1928 marked a very great advance on the then existing notions about Women's rights and resulted in the setting up of a Committee which recommended enlarged rights to women, subsequently implemented by legislation. Latterly, his main interest was with Parliamentary practices and traditions. His choice as the first Chairman of the Legislative Council established under the Constitution was an unanimous one. During the four-and-a-half years that he guided the deliberations of the other House, various points arose for decisions which were the first of their kind in Mysore because it was for the first time that the Legislatures in India worked on lines analogous to the Parliament of England. His rulings during this period are marked by erudition and a deep insight into the working of Parliamentary practices. He was guided not merely by the letter of the law but always by the spirit underlying it. Often he believed that rules were not masters but servants, and it was the duty of the Presiding Officer to control the deliberations in the best interests of the House and the members who composed it. I think, his successor, however eminent he may be, will find it a difficult task to emulate or come up to his level.

Speaking personally, my acquaintance with him began even while I was a student. Then my relationship with him was in the nature of a client and a lawyer. Some persons scolded me for having entrusted a case to him because he had joined the Congress Party which opposed the then existing Government. But he won the case. Whenever I used to meet him he used to advise me that I should love my country more than other things in the world.

After I became the Speaker, my association with him has been extremely cordial. Since we have a common Secretariat, the Chairman and the Speaker form a Board and I may state that there has not been a single instance where differing views have been expressed as between us. In his death, I have lost a friend and a colleague.

I will now put the resolution to vote and request Hon'ble Members to pass it after standing in silence for two minutes.

The question is:

> "That this House do stand adjourned as a mark of respect to the memory of Shri K. T. Bhashyam, Chairman, Legislative Council who passed away on the 24th May 1956. This House request the Speaker to convey to the members of the bereaved family its sincere condolences."

The Motion was adopted, all the members standing in silence for two minutes.

MR. SPEAKER.—The House will now stand adjourned and will meet at 12 of the Clock tomorrow.

The House adjourned at Thirty Minutes past One of the Clock to meet again at Twelve of the Clock the next day, Friday, the 21st September 1956.

WD 834—GPB—550—11-10-56